

Přílohová část

11. Seznam příloh

Příloha č. 1 Bohumil Schweigstill

Příloha č. 2 Pedagogický sbor obecné školy u sv. Mikuláše, Josefská ulice, Praha

Příloha č. 3 Dům rodiny Schweigstillových, Milínská ulice čp. 221, Příbram

Příloha č. 4 Budova obecné školy u sv. Mikuláše, Josefská ulice, Praha

Příloha č. 5 Výletní restaurace v zahradě Kinských, Praha

Příloha č. 6 Loutky využívané v divadle ve Vladislavově ulici

Příloha č. 7 Pamětní cedule, hřbitov Panská louka, Příbram

Příloha č. 8 Hrob rodiny Schweigstillových, hřbitov Panská louka, Příbram

Příloha č. 9 Ukázka obálky časopisu Srdíčko

Příloha č. 10 Ukázka obálek Schweigstillových her

Příloha č. 11 Seznam literárních prací Bohumila Schweigstill

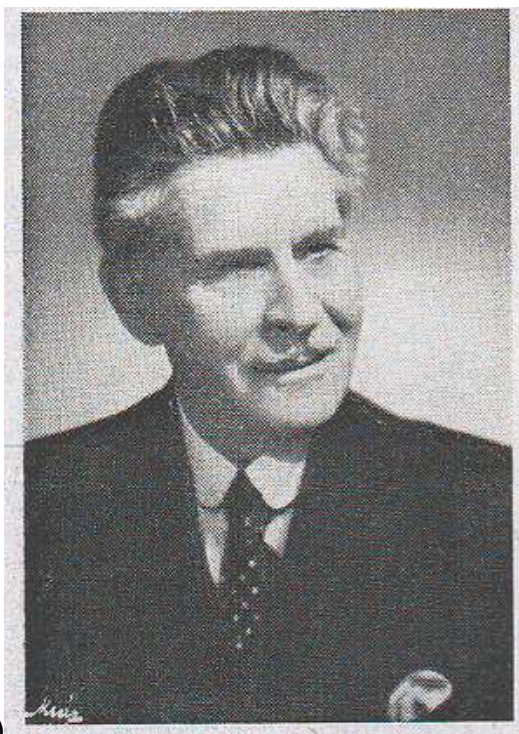
Příloha č. 12 Přepis loutkové hry Bohumila Schweigstill - *Honza doktorem*

Příloha č. 13 Přepis alegorické loutkové hry Bohumila Schweigstill - *Proti draku*

Příloha č. 1 Bohumil Schweigstill

a)

b)

a) Zdroj: *Srdíčko. Kniha krásného čtení československých dětí*. 1932/1933, roč. 1, č. 20, s. 315.

b) Zdroj: *Zprávy. Československý loutkář*. 1955, roč. 5, č. 3, s. 72.

**Příloha č. 2 Pedagogický sbor obecné školy u sv. Mikuláše,
Josefská ulice, Praha**

Bohumil Schweigstill v horní řadě, druhý zprava

Zdroj: *Praha, Archiv hlavního města Prahy, fond 2. obecná škola chlapecká Praha III. – Malá Strana, Josefská 626/5, číslo fondu 2198. Pamětní kniha školy u sv. Mikuláše (1900–1940), inv. č. 71., s. 117.*

**Příloha č. 3 Dům rodiny Schweigstillových, Milínská čp. 221,
Příbram**

Dnešní podoba – dům s růžovou fasádou uprostřed

Zdroj: archiv autorky

**Příloha č. 4 Budova obecné školy u sv. Mikuláše, Josefská ulice,
Praha**

Dnešní podoba

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 5 Výletní restaurace v zahradě Kinských, Praha

Dnešní podoba – nahoře vchod, dole terasa

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 6 Loutky využívané v divadle ve Vladislavově ulici

Zdroj: MÍŠEK, E. Loutkové divadlo „Spolku pro pořádání ušlechtilých zábav pro mládež v Praze“. *Naše loutky*. 1924/1925. roč. 2, č. 5–6, s. 60–61.

Příloha č. 7 Pamětní cedule, hřbitov Panská louka, Příbram

Zdroj: archiv autorky

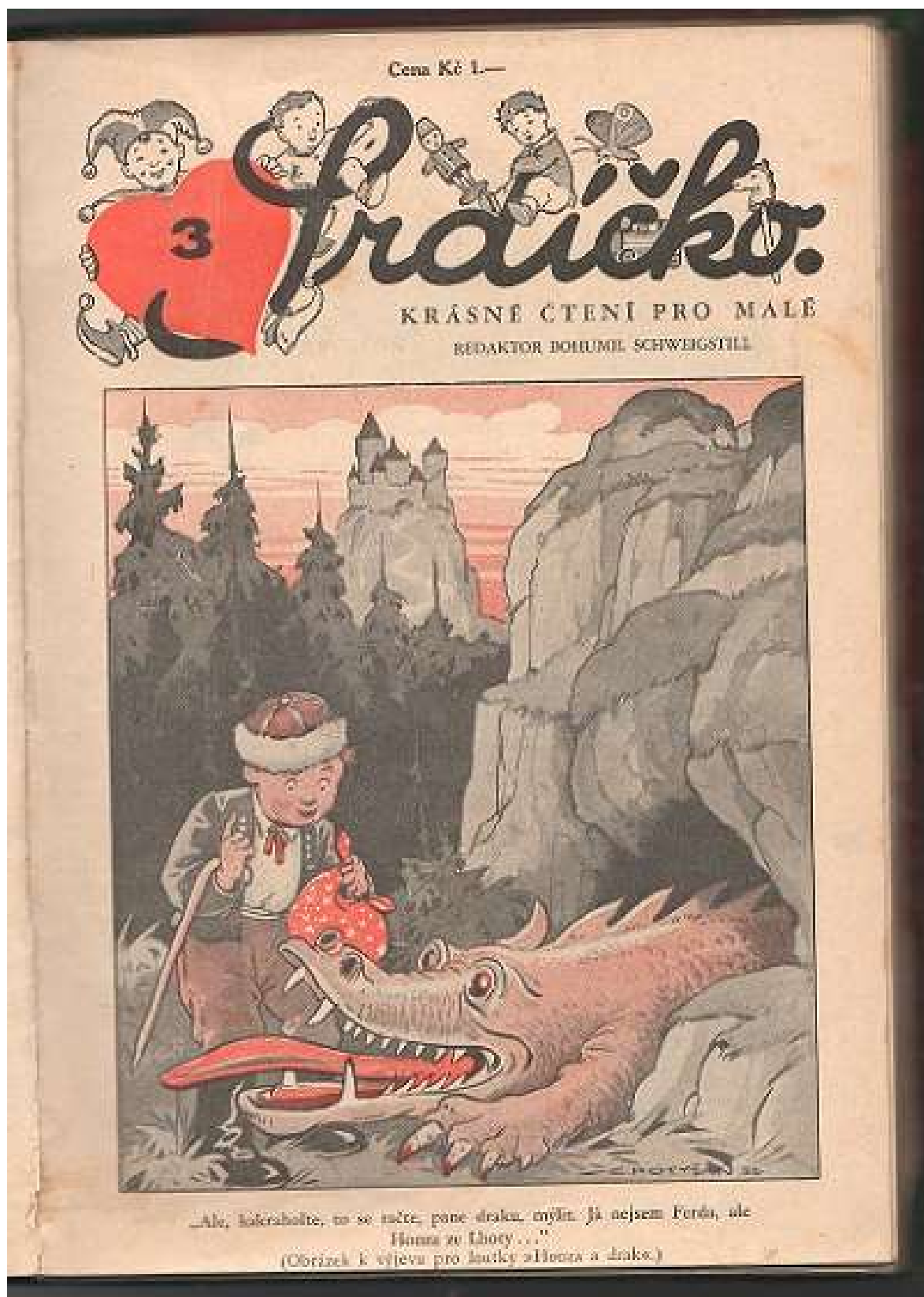
**Příloha č. 8 Hrob rodiny Schweigstillových, hřbitov Panská louka,
Příbram**

Dnešní podoba

Zdroj: archiv autorky

Příloha č. 9 Ukázka obálky časopisu Srdíčko

Zdroj: Srdíčko. Kniha krásného čtení československých dětí. 1932/1933, roč. 1, č. 3.

Příloha č. 10 Ukázka obálek Schweigstillových her

Zdroj: SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Pohádka o princezně Pravdě*. Praha: Kočí, 1917.

Zdroj: SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Honza doktorem*. Praha: Kočí, 1925.

Příloha č. 11 Seznam literárních prací Bohumila Schweigstilla

(řazeno podle data 1. vydání a dle literárního druhu)

1916

Loutkové hry

- *Koření s Černého vrchu*

1917

Loutkové hry

- *Krejčí, švec a Kašpárek*
- *Honza u krále*
- *O princezně Pravdě*

1918

Loutkové hry

- *Honza kovář a čert*
- *Jak Honza čerta chytil*
- *Jak v hospodě čerta napálili*
- *Na Dušičky v lese*
- *Pohádka o Rusálce*
- *Vánoční pohádka*

1920

Loutkové hry

- *Kašpárek u Ježibaby aneb Neposlušný Honzíček*
- *Kuba Všeckosněd*
- *Naše pohádka*
- *Proti draku*
- *Kašpárek hledá princeznu*

1921

Loutkové hry

- *Panoš Jiří*
- *Potopený zvon*
- *Sněhuláček*

1922

Loutkové hry

- *Čerti na hradě*
- *Jak čerti vyplatili čerta*
- *Kašpárkovy čertoviny*
- *Kmotry klepny*
- *Na stříbrné pavučině*
- *Ošizená smrt*
- *Zlaté srdce*

1924

Loutkové hry

- *Dědek Klapzuba a jeho bába*
- *Honza princem a princ Honzou*
- *Kašpárkovo pometlo-zametlo*
- *O princezně Dobrovíle*
- *Skřítkové ze stříbrné hory*

1925

Loutkové hry

- *Šípková Růženka*
- *Kašpárek učí Matěje* (pod pseudonymem Prokop Tichý)
- *Honza doktorem*
- *Honza hledá Kašpárka aneb Kašpárek čaruje*
- *Poklad z Kašpárkova hradu* (pod pseudonymem Jiří Klas)
- *Princ medvěd*

1926

Pohádky

- *Pohádkovým světem*

1927

Loutkové hry

- *Královna Zlobaba*
- *Oklamaný hastrman* (pod pseudonymem Jiří Klas)
- *Princezna Světluška*
- *Kašpárek loupežníkem*

Pohádky

- *Pohádky ze stříbrné studánky*
- *Králové z Kocourkova a lidičky z Chytrákova*
- *Za zvířátky do pohádky*

1928

Loutkové hry

- *Konec světa mistra Dratvičky*
- *Jak Petrovští uloupili kozu*
- *Kašpárek a zlatokřídlý kůň*
- *Kašpárkova komedie s drakem*
- *Komedie v Kocourkově* (pod pseudonymem Jiří Klas)
- *Pan Čaroděj Čučejučeju*
- *Tři kluci a ježibaba*

Pohádky

- *Kašpárkovy pohádky*
- *Pohádky stříbrných nocí*
- *Strašidelné historky*

1929

Loutkové hry

- *Honzova komedie s čerty*
- *Kašpárek a přilepený čert*
- *Kašpárek a strašný drak*
- *Perníková bába*
- *Princ ze zlatého zámku*
- *Pytláci*
- *Zlatý poklad*

Pohádky

- *Jiříček – mazlíček se svými hračkami v nebeské ozdravovně*
- *Pohádky z Kašpárkovy zahrádky*

1930

Loutkové hry

- *Čaroděj Habakuk a princezna Zlatovláska*
- *Čarovná píšťalka aneb Jak přemohl Kašpárek strašného draka* (pod pseudonymem Jiří Klas)

- *Jak roztočil Kašpárek čerty*
- *Kašpárek a krejčík Jehlička aneb Očarovaný zámek*
- *Kašpárek na vepřových hodech*
- *Kašpárek s Honzou v zakletém zámku aneb Kterak král Kašpárek žertem na větvi s čertem*
- *Kašpárek v černé sluji*
- *Kašpárek ve slunečném zámku*
- *Krakonoš*
- *Loupežník Mrštichlup aneb Jak dostal Kašpárek loupežníka*
- *Uhlíř a král*

Pohádky

- *20 nových veselých výstupů pro loutkové divadlo*
- *Pohádky z čarovné zahrádky*
- *Pohádky ze zlatých zámků*
- *Poklady princezny Pohádky*
- *Rozmarné pohádky*
- *Veselé pohádky o zvířátkách*

1931

Loutkové hry

- *Kterak Kašpárek vrátil bez prodlení Kocourkovu posvícení*
- *Jak oškubal Kašpárek čaroděje aneb Čarovný kobereček (pod pseudonymem Jiří Klas)*
- *Jak se Honza napil rozumu*
- *Kašpárek a medvěd aneb Kterak udělal Kašpárek z medvěda prince*
- *Káča a drak aneb Jak šli ve Zlámané Lhotě na draka*
- *Kašpárek a obr Ťululum aneb Jak snědl Kašpárek vtípnou kaši*
- *Kašpárkova čarovná kaše*
- *Kašpárkovo šidítko*
- *Kašpárkovy žerty s loutkami – i s čerty (pod pseudonymem Prokop Tichý)*
- *Kašpárkovy povídačky (pod pseudonymem Prokop Tichý)*
- *Královský nos a pan doktor Kos*
- *Zlatý květ – čarovný květ aneb Honza králem a Kašpárek jeho jenerálem*

Pohádky

- *Čarovný kvítek*
- *Hryzka a Mlska*
- *Kašpárkovy rolničky*
- *Palíček, Malíček, Cvalíček*
- *Pohádky z naší zahrádky*
- *S Honzou z pohádky do pohádky*
- *Veselé pohádky i krejčíkovi Nitkovi a jiné chase*

1932

Loutkové hry

- *Tajemný zvonek aneb Kašpárek a hastrmánek (pod pseudonymem Jiří Klas)*
- *Kašpárek a loupežník*

Pohádky

- *Franta Kaštan a jeho společníci*
- *Jiříček Mazlíček*
- *Veselé národní pohádky*

1935

Loutkové hry

- *Dvacet veselých výstupů pro loutkové divadlo*

Pohádky

- *Pohádky pro mladé čtenáře*

1936

Pohádky

- *Jak šlo Srdíčko do světa*

1937

Pohádky

- *Srdíčko ve zlaté Praze*

1938

Loutkové hry

- *Jak přivedl Kašpárek do zoologické zahrady draka*
- *Mazaný švec a hloupý král*

Pohádky

- *Srdíčko na prázdninách*

1939

Loutkové hry

- *Třetí desítka veselých výstupů pro loutkové divadlo*

Pohádky

- *Čarovné pohádky z naší zahrádky*
- *Hvězdička z nebička*

1940

Pohádky

- *Páni kluci, jejich radosti a starosti*
- *Sněženky a jiné pohádky*

1941

Pohádky

- *Pejsek Šmudla*

1943

Loutkové hry

- *Kašpárkovo čarovné prasátko*

Pohádky

- *Skřítkové. Pohádky ze stříbrných hlubin*

1944

Loutkové hry

- *Čarovný zvon*
- *Dvacet jednou ranou*

Pohádky

- *Pohádky ze školy a okolo ní*

1946

Loutkové hry

- *Jak Kašpárek s Honzou pomohli princezně*
- *Jak udělal Kašpárek čáru přes čarodějovy čáry*
- *Kašpárek a baba Jaga*
- *Kašpárek a čarovný poklad železného rytíře*
- *Kašpárek a dušička z vodníkovy hrníčku*
- *Kašpárek a ustrašené strašidlo*
- *Kašpárek malířem v dračí slují*
- *Kašpárkova hadrová saň*
- *Kašpárkova komedie v Tulipánově*
- *Kašpárek, Vašek a medvěd aneb Jak udělal Vašek prince z medvěda*

- *Královský kocour Kulíšek a švec Matýsek*

1947

Pohádky

- *Padesát pohádek ze všech čarovných světů*
- *Pohádky o Honzovi, Kašpárkovi a čertech*

1948

Pohádky

- *Pohádky o panenkách*

Zdroj: FORST, Vladimír, Jiří OPELÍK a Luboš MERHAUT. *Lexikon české literatury: osobnosti, díla, instituce*. Díl 4 (S–Ž). Praha: ACADEMIA, 1985–2008, s. 146–147.

Příloha č. 12 Přepis loutkové hry Bohumila Schweigstilla – *Honza doktorem*

OSOBY:

Máma
Honza
Kašpárek
Krejčík
Žid Fajšl

Čerti (tři)

I. jedn. před chalupou, II. a III. v pekle, IV: ve světnici

Poznámky k výpravě.

I. jedn. je před chalupou, ale může se hrát i na návsi. Vpředu jsou zahrádky, u chalupy lavička. Honzova máma je dobrá, milá stařenka zjevem i řečí. Honza je sice prostý venkovan, ale žádný hlupák! Kašpárek je klouček, má vyšší hlas. Mladému krejčíku huba jen jede. Fajšl mluví známou hatmatilkou s živou gestikulací.

II. a III. jedn. je v pekle. Honza přichází v dlouhém plášti. Oba čerti jsou hlupáci. Mluví-li volně falsetem a ustrašeně, směšnost jejich zvláště získá. Třetí čert, starý, má již známý ráz – hlas hluboký, řeč hřmotnější, je odvážnější a chytřejší. Při vyplácení krejčíka a Fajšla tluč se v zákulisí rákoskou (nebo dvěma) do silné složené pokrývky. Možno však též použití kabátu, šatu a podob. Starý čert rázně počítá a může delším počítáním výplatu dle libosti prodloužit.

IV. jedn. je ve venkovské světnici. Honza je zde už zase bez kabátu. Máma dostane do ruky mezi hrou džbáneček s vodou, kterou trhnutím ruky vychrstne. Může však mít prázdnou nádobku a vodu možno vychrstnouti shora nebo ze zákulisí.

*

Hra měla při premiéře z rukopisu veliký úspěch. Je určena dětem každého věku – ale i dospělí se při ní pobaví.

I. JEDNÁNÍ

Před chalupou

(Máma s Honzou sedí na lavici před chalupou. Vlevo připrav Kašpárka, vpravo krejčíka a Fajšla.)

Výstup 1.

Máma s Honzou

Honza: To bude zas bídy, mámo. To včerejší krupobití úrodu nám skoro zničilo. Nevím, co budeme dělat a kde začít s novou prací. Dluhy nám rostou až nad hlavu.

Máma: Jen nezoufej, hochu! Však zas přijdou lepší časy. Bída nebude jen u nás, bude v celé dědině. Stihlo nás to všechny stejně.

Honza: To je špatná útěcha.

Máma: Příští rok nám to snad Pán Bůh nahradí.

Honza: Ale než se toho dočkáme, bude u Fajšla zas prodloužena celá vesnice.

Máma: A co dělat? Jíst se chce.

Honza: Víte, mámo, my té bídy trochu sneseme. Sám bych ani po bohatství netoužil, ale druhým, ještě chudším v dědině, těm bych velice rád pomohl.

Máma: I vím, hochu, že máš dobré srdce. Ale pomoci jim v bídě, to je nad tvou sílu.

Výstup 2.

Kašpárek a předešlí

Kašpárek (vejde): Pozdrav Pán Bůh, tetá! Honzo, jak se máš?

Honza: Ale špatně, hochu, a ti druzí ve vsi ještě hůře.

Kašpárek: Honzo, já bych věděl o pomoci.

Máma: Ty mlč, šidlo! Zas bys lákal Honzu do světa.

Kašpárek: Ale nikdy ho nelákám k jeho škodě. Vždycky se to dobře povedlo.

Máma: Ale až se ti jednou nepovede, bude pozdě litovat.

Kašpárek: Jen se o nás nebojte. My teď půjdeme s Honzou pro peníze a všichni se tu budeme mít dobře.

Honza: Pro peníze to bych šel; ale myslím, že ve světě darmo budeš hledat, kdo by jich měl tolik, by je rozdával.

Kašpárek: My do světa pro ně nepůjdeme.

Máma: Snad ne zase do horoucích pekel?

Kašpárek: Ano, teta, vy jste uhádla.

Máma: Pán Bůh s námi a zlé pryč!

Kašpárek: Jen se nekřížujte, teta; vždyť nevíte ještě, co budeme dělat.

Máma: Jak to bude vonět peklem, tak to za nic nestojí.

Kašpárek: Bože, teta, vy se toho pekla lekáte.

Máma: S čertem nechci přijít ani za bohatství do spolku.

Kašpárek: To já ovšem také ne. Ale posečkejte chvílku, než to vypovím.

Honza: My už tedy s mámou posloucháme.

Kašpárek: Čerti vyhlásili, že jim stůně kníže pekel a že hledají pro něho doktora. Ovšem odměnu slibují velikou.

Máma: A co má s tím můj Honzíček dělat?

Kašpárek: Ten bude v tom pekle dělat doktora.

Máma (se směje): Honza? Honza? Vždyť on nezná ani heřmáněk.

Kašpárek: Ničeho nepotřebuje znáti, ani apatiku, ani latinu. Já mu všechno cestou povím, co tam bude dělati. Jenom dlouhý černý kabát musí mít. Nu a ten si může vypůjčiti.

Honza: Víím, že míváš dobré nápady; ale tohle se ti, myslím, nepovedlo. Já a dělat doktora?

Kašpárek: Ano, ano, budeš doktor Honza.

Máma: A proč ty tam nejdeš léčit toho rohatého, když to všechno víš?

Kašpárek: Na to musí býti dva. Já jsem malý, mně by ani hloupí čerti nevěřili. To se hodí spíše pro Honzu. Ale aby se to dobře povedlo, já mu budu dělat v pekle reklamu.

Máma: Co budeš v pekle dělat?

Kašpárek: Inu reklamu. Víte, to budu moc mluvit, vychvalovat Honzu a povídat, jak je učený a dovedný. Uvidíte, že se nám to podaří. O Honzu se nebojte. Ten je silák, čertů se bát nemusí.

Honza: Víte, mámo, zkusit bych to mohl.

Máma: Dělej, jak chceš, hochu! Ale myslím, že se vrátíš s prázdnou.

Kašpárek: Uvidíte, teta, že se mýlíte. Ale musíme tam býti, Honzo, hodně brzo, aby nás snad někdo jiný nepředešel.

Honza: Myslíš, že tam bude nával doktorů?

Kašpárek: To ne, to nemyslím. Pravý doktor tam nepůjde žádný. To víš, čert má koňskou náтуру. Toho by měl léčit spíše zvěrolékař. Ale ta slíbená velká odměna zláká třeba leckterého chytráka. A my, kdybychom se opozdili, mohli bychom přijít pozdě.

Máma: Nebo jak se říká s křížkem po funusu.

Honza: Můžeme tedy jíti hned.

Máma: Ani nesečkáte, bych vám něco uchystala na cestu?

Honza: Krajíc chleba v kapse stačí. Však se brzy vrátíme.

Kašpárek: Sbohem, teta, držte nám tu palec. (Odejdou vlevo.)

Máma (hledí za nimi): Blázni byli, kordy měli, chtěli si hrát na doktory. (Odejde za nimi.)

Výstup 3.

Krejčík a máma

Krejčík (vejde zprava): Tuhle, tohle, tuhle, tohle není špatné, co jsem tady slyšel. Co dovede hloupý Honza, chytrý krejčík taky dokáže. Pospíším si, abych tam byl dříve a shrábnu všechny peníze. Tuhle, tohle, tuhle, to se budou potom divit, že jsou v světě větší chytráci, než je jejich Kašpárek. (Chce jít vlevo.)

Máma: Ajajajaj, to jsou hosté u nás ve vsi.

Krejčík: Tuhle, tohle, tuhle Pánbůh rač dát zdravíčko, ale promiňte mi, sousedko, že se dnes nemohu zdržet. Mám dnes tuze naspěch. Musím honem po práci.

Máma (se směje): Ty a do práce? Vždyť se stále každé vyhýbáš. Jen se touláš světem a bez práce a přičinění chceš být dobře živ.

Krejčík: Ale teď už toho nechám. Beztoho to již tak nejde, jak to chodívalo. Lidé už nejsou tak štědrí jako dříve.

Máma: Bodejt' by lenochům dávali a v tuláctví podporovali.

Krejčík: Na práci mám příliš jemné ruce.

Máma: Jiní po ní mohou mít mozoly?

Krejčík: Ale tuhle, tohle, toto si, tetka, dopovíme, až se vrátím jako pán. Dnes už musím jít, příliš pospíchám.

Máma: Nebudu tě tedy zdržovat. Ale musí to být tuze divná práce, že se do ní tolik ženeš.

Krejčík: Kdo má rozum v hrsti jako já, ten ji snadno vykoná. Uvidíte, tuhle, tohle, až se vrátím, jaký bude ze mne pán. Peníze mi budou zvonit v kapse jako Kašpárkovi rolničky. Ale tuhle, tohle, už moc pospíchám.

Máma: To se těším, až své kmotře potom také trochu peněz dáš.

Krejčík: Nu snad, ale tuhle, tohle, nevím. Víme, ať si je jen každý vydělá, jako je vydělám já.

Máma: Doposud máš prázdnou kapsu a už z tebe mluví lakota.

Krejčík: Ať se každý přičiní. Ale tuhle, tohle, už moc pospíchám. Příliš jsem se zdržel. Buďte tedy sbohem. (Odejde vlevo.)

Výstup 4.

Máma a Fajšl.

Máma: To je divné, kam tak pospíchá. – Ale už to mám. On tu jistě někde za zdí poslouchal a všechno slyšel, jak se Honza s tím Kašparem umlouval. – Inu, jdi si, pane krejčí, jdi si pro peníze třeba do horoucích pekel. Jen dej pozor, aby to snad nedopadlo špatně. Příliš brzy mluví z tebe lakota.

Fajšl (vejde): Pozdrav Pánbůh, sousedko!

Máma: I děkuji, pane Fajšle. Jdete mne zase upomínat o ten dluh?

Fajšl: Já se jdu jen zeptat, kdy sousedka zaplatí.

Máma: Zatím nemám. Musíte nám ještě sečkat.

Fajšl: Čekat, ještě čekat. Ajvaj, pořád čekat nemohu.

Máma: Však vy máte ještě dost, my vám zaplatíme. Snad už dlouho čekat nebudete. Honza možná brzy něco přinese.

Fajšl: Ajvaj, Honzíček šel pro peníze? Kde mu je dají?

Máma: Šel do pekla dělat doktora. Stůně prý tam ten rohatý kníže, a Kašpárek říkal, že každému, kdo tam přijde a něco mu předepíše, dají velkou odměnu.

Fajšl: Ajvaj, to může být z Honzy ještě velký boháč.

Máma: Kašpárek to aspoň říkal, že není k tomu potřebí ničeho jiného, než tam jít a říci, že je doktor.

Fajšl: A bude moc těch penízků?

Máma: Kolik prý kdo unese, tolik dostane.

Fajšl: Ajvaj, a to tam může jít každý?

Máma: Nu, prý ano; jsou prý o tom vyhlášky.

Fajšl: To by tedy mohl jít také, sousedko?

Máma: Já povídám jenom, co jsem slyšela.

Fajšl: To já tedy počkám, až se Honza vrátí. Pořídí-li dobře, půjdu taky.

Máma: To se asi dlouho načekáte. On šel teprv před chvílí. Nevím, jak se dlouho v pekle pozdrží.

Fajšl: Půjdu tedy naproti a pořídí-li dobře, tak tam honem taky půjdu, abych nepřišel snad pozdě. Sbohem, paní sousedko, a děkuji za tu novinu. (Odejde vlevo.)

Máma: Je to lidská lakota. Peněz má jistě plnou truhlici, ale stále by jen po nich ještě ruce natahoval. Ale jen ať jde. Možná, že si ho tam čerti nechají a my tu budeme mít pokoj. Ale podívaná to v tom pekle bude, až se tam pohrnou tihle doktoři. Z toho může býti v pekle ještě pěkná komedie.

(Opona spadne.)

II. JEDNÁNÍ

V pekle

Dva čerti na scéně. Vlevo připrav Kašpárka a Honzu (v taláru)

Výstup 1.

Dva čerti

První: (vchází zprava).

Druhý: Jak je, bratře, panu knížeti?

První: Zle je, kamaráde, zle. Myslím, že to nevydrží.

Druhý: Tak jsi mu měl zavázati koleno, jak jsem dříve radil.

První: Ale když on má tu bolest uvnitř.

Druhý: Musíš zkusit všechno, než přijdeme na to pravé. Však jsem nebyl v světě nadarmo. Mezi lidmi člověk zmoudří.

První: Ale lidé zase říkají, že nad čerta není nikdo chytřejší.

Druhý: V nemocech jsou lidé zkušenější, mají přece doktory.

První: Proto jsme už rozhlásili, že se dobře odměníme tomu, kdo nám pána uzdraví.

Druhý: Ale doposud to nezlákalo nikoho. Musíme si tedy pomoci sami. Jen jdi, bratře, a zavaž mu koleno!

První: Já to tedy zkusím. (Jde a hned se vrací.) A poslouchej, bratříčku, nebylo by dobře zavázat mu také oči?

Druhý: A pro oči?

První: On mi pořád říká, že se to s ním všechno točí.

Druhý: To myslím, že tedy nechýbíš. Bude-li mít zavázané oči, tak nebude vidět, že se to s ním točí.

První: Tedy jeden obvaz na koleno a druhý na oči. (Jde vpravo.)

Výstup 2.

Kašpárek, čerti, Honza.

Kašpárek (vejde): Nu, tak už jsem tady.

Čert: Proč jsi přišel?

Kašpárek: U nás doma povídali, že prý čerti rozhlásili, že jim stůně kníže pekel a že potřebují doktora.

Čert: Ano, ano, ale dosud marně na někoho čekáme.

Kašpárek: Tak já vám ho vedu.

Čert: Jejejeje, to je dobře.

Kašpárek (volá): Račte vstoupiti, pane doktore!

Honza (vstoupí): Nu ju, já už lezu.

Čert: Buďte u nás vítán, pane doktore!

Kašpárek: Je to nejmoudřejší doktor od nás z vesnice. Ten když nepomůže, tak už nepomůže nikdo na světě. Je to znamenitý učenec. Všem rozumí a všechno umí, ale trochu málo mluví. Co se však té řeči týče, to odbudu za něho. Ale dalo mi to práci, nežli jsem ho přemluvil, aby dělal v pekle doktora.

Honza: Nu ju, já to nikdy nedělal.

Kašpárek: Totiž v pekle, víme, ještě nedoktořil.

Čert: Ráčil jste nám prokázati velkou čest. Vítám vás za celé peklo, pane doktore! Kamarádi nejsou doma, rozlétlí se pro doktory do světa.

Kašpárek: To je zrovna dobře, alespoň nám tu nebudou překážet.

Čert: Račte tedy dále, pane doktore, kníže pán tam leží vzadu v saloně.

Honza: Nu ju, tak já se tam na vašeho rohatého pána podívám. (Odejde vpravo.)

Kašpárek: Tenhle doktor toho umí, že bys ani nevěřil. Ale jeho medicíny, ty jsou podle toho. Žádné pilulky a prášky, žádné limonády ani kanonády – či jak se to všechno jmenuje. Ten se jenom podívá a hned pozná, čeho potřeba.

Čert: Jejejeje, to se podívejme, ten prolezl asi hodně škol.

Kašpárek: To se taky rozumí. Ten studoval všesky všude, co jich u nich doma mají; a každou ještě pro jistotu dvakrát opakoval. Celkem, abych řekl, myslím, že jich bylo aspoň tři tucty.

Čert: Jejejeje, ten je „študýrovaný“.

Čert první (se vrátí): Kamaráde, to mám radost, pan kníže se uzdraví.

Kašpárek: To se přece rozumí, když má takového doktora.

První: Jak se na knížete podíval, hned ti, bratře, povídal: Aha, už to mám.

Druhý: A co radí, bychom dělali?

První: Prý se tady s námi o tom domluví.

Druhý: To se kamarádi podíví, až se vrátí ze světa.

Kašpárek: Závistí jim oči z důlků vylezou, že vy dva jste svému pánu pomohli.

První: To nás kníže pán potom bude jmenovati jistě svými ministry.

Honza (se vrací.)

První: Jak je s pacientem, pane doktore?

Honza: Moc a moc zle, příteli!

První: Není snad už pomoci?

Honza: I je. Zase bude rejdít v pekle, až udělá, co mu poradím.

Druhý: Jejejeje, honem tedy, co to bude.

Honza: Má-li se vám uzdravit, tak se musí honem zabalit do kůže s některého čerta.
První: Do kůže čerta?
Druhý: Jejejeje, kde ji vezme?
Honza: Musí stáhnout některého z vás. Nesmí čekat, až přijdou ti ostatní. To by nebylo už pomoci.
První: Jejejeje, s nás má stáhnout kůži?
Honza: Nu ju, a hned, jak mu poradím.
Druhý: Jejejeje, já bych při tom duši vypustil, až by mi ji tahal s těla.
Kašpárek: Není jiné pomoci. Jeden z vás se musí obětovat. Ale stáhne-li vás oba, tak to bude ještě jistější. Není-li pravda, pane doktore?
Honza: Nu ju, budou-li ty kůže dvě, tak se nemoc dříve zažene.
První: Jejejeje, což by nestačilo jenom kousek s nohy nebo s ruky? To bychom snad vydrželi.
Honza: Jak jsem řekl, kůže musí být celá, s celičkého čerta, nebo se dvou čertů ještě lépe.
Druhý: Jejejeje, ale to je strašné. Kníže pán se uzdraví a my při tom vypustíme duši.
První: Jejejeje, já svou nedám.
Druhý: Já svou také ne.
Honza: Myslím, že vám kníže pomůže. Ale nemám kdy se tady s vámi bavit. Musím to říci panu knížeti.
První: Jejejeje, posečkejte ještě chvíli, pane doktore. Snad bychom se mohli nějak domluvit.
Kašpárek: Rada je tu jenom jedna. Mohli byste zkusit, zda by se dal náš pan doktor něčím pohnouti, aby tu svou radu nepovídal knížeti.
První: Jejejeje, já bych mu dal zlata plné kapsy.
Druhý: Jejejeje, já bych mu dal všechno, které máme v truhlici.
Kašpárek: Pan doktor o zlato sice nestojí, ale bude-li ho hodně, tak bychom ho vzali. Panu Satanáši bychom ovšem neradili a táhli bychom, jak jsme přišli.
První: Jejejeje, to vám budeme moc vděční.
Druhý: Kamaráde, pojďme honem připravit to zlato, aby si to pan doktor snad ještě nerozmyslil.
Kašpárek: Ale nemyslete, že nás napálíte. Kdyby bylo zlato falešné, tak se zase vrátíme a pan doktor předepíše ještě horší medicíny.
První: Připravíme jenom zlato nejlepší. (Odejdu vlevo.)
Kašpárek: Nu, tak vidíš, Honzo, jak jsme čerty napálili.
Honza: Nu ju, ty máš vždycky dobré nápady.
Kašpárek: Hlupáky ošálíš vždycky snadno. – A co myslíš, Honzo, že je tomu rohatému knížeti?
Honza: Je opilý jako zvíře. Vypil skoro celý soudek kořalky.
Kašpárek: Nu ju, kořalíčka, ta je horší nežli jed. Ta nesvědčí ani čertovi.
Čert (vejde): Už jsme připravili plný pytel zlata. Kamarád vám to vynese z pekla nahoru.
Kašpárek: To byl, čerte, dobrý nápad. My se s tím nahoře ještě nataháme dost. Pojďme tedy, Honzo, pane doktore, ať jsme zase brzy nahoře.
(Opona spadne.)

III. JEDNÁNÍ

V pekle

Starý čert na scéně; dva z II. jednání připrav vpravo, krejčíka a Fajšla vlevo.

Výstup 1.

Starý čert, později první čert.

Starý čert: Sotva jsem se vrátil, už abych se uzlobil. Takoví dva hlupáci nejsou, věru, k ničemu. Kníže pán tam stůně se žaludkem a oni mu váží koleno. Ano, na koleno obvaz dali a oči mu hadrem zavázali. To mohli udělat jen ti hlupáci. Ti dva dělají nám jenom ostudu. Do smrti z nich pořádní čerti nebudou. – Prací se tu, myslím, také nepřetřhli, ani tady nezametli, je tu všude bláta, jako by tu chodil někdo v dřevácích. (Volá.) Huňáci, pojď sem na slovíčko!

Čert první (vejde, mlčí).

Starý čert: Přines mi sem pár dukátů z pokladny! – Nu, proč nejdeš, hlupáku?

Čert první: Pokladna je, bratře, prázdná.

Starý čert: To přec není možná. Byl tam pytlík zlata. Kam by se byl poděl?

První čert: Ono asi vyschlo tím velkým teplem u nás.

Starý čert: Tobě vyschl asi rozum.

První čert: To je možné, pan kníže to také říká. Velkým teplem všechno vysychá.

Starý čert: Nepovídej hlouposti. Mně bulíka na nos nepověsíš. Kam jste dali zlato? – Nepovíš-li pravdu, pověsím tě nad oheň.

První čert: Jejejeje, to by pálilo.

Starý čert: Tak povídej, kde je zlato.

První čert: On tu byl pan doktor a všechno odnesl.

Starý čert: Doktor tady byl?

První čert: Ano, pan doktor a byl náramně učený.

Starý čert: Ale jak jsem viděl, nepomohl knížeti.

První čert: Říkal, že prý je to velmi zlé.

Starý čert: To víme i bez doktora. Co poradil nemocnému knížeti? Předepsal mu léky?

První čert: On snad na to zapomněl; možná také, že neuměl psát.

Starý čert (se směje): Jsi ty hlupák, chlupáči! Učený doktor a neumí psát. V tomhle cítím lidskou čertovinu. Teď mi povíš všechnu pravdu, jinak budeš viseti.

První čert: Jejejeje, on nám říkal, že by byla pomoc, kdyby prý se zabalil do kůže s čerta.

Starý čert (se směje): A za takovou radu dali jste mu pytlík zlata? Čert by zlostí praskl. To je drzost, to je smělost lidská. Až do pekla odváží se čerty ošidit.

První čert: Tak to nebyl doktor?

Starý čert: Šibal to byl, velký šibal, ale vy jste ještě větší hlupáci. Hrom aby vzal tohle naše řemeslo. Ve světě jsme lidem teď už jenom pro legraci; hrají tam i s námi panáčkové divadlo. Každý, kde jen může, chce ošidit čerta. A to všechno zavinili naši čerti – hlupáci. – Odkud byl ten doktor – šibal?

První čert: Ten jeho sluha říkal, že je od nich z vesnice.

Starý čert: Vesnic je na světě bez počtu a doktorů na tisíce. Nevíš, jak se jmenoval?

První čert: Ten sluha mu říkal doktor Honza.

Starý čert: Doktor Honza?

První čert: Jujuju.

Starý čert: A ten jeho sluha byl takový maličký a strakatý jako malované vajíčko?

První čert: Jujujuju. (Odejde vpravo.)

Starý čert: To byl tedy Honza s Kašpárkem. Zlato tedy není ztraceno. Dojdeme si pro ně v noci do Zlámané Lhoty.

Výstup 2.

Krejčík, starý čert.

Krejčík (vejde): I má úcta, má poklona, vzácný pane! Mám tu čest se představit: slavný doktor Cihlička. V léčení se vyznám ve všem všude, všechno léčím, všechno vyléčím: lidi, zvířata i knížata.

Starý čert: Ale už jdeš pozdě, brachu. Už tu nejsou doma jenom ti dva hlupáci.

Krejčík: Cestou jsem si trochu zašel; zmýlil jsem se drobátko a potom jsem zabloudil. Ale já to všechno dohoním. Žaludek dám do pořádku, hlavu obváží; ruce, nohy polámané spravím, kůži popálenou vyléčím; a bude-li snad už příliš roztrhaná, tak přišiji na ni záplaty, když pacient ovšem dříve dobře zaplatí.

Starý čert: Hola, kamarádi. (Čerti vletí.) Vezměte ho mezi sebe, na lavici pěkně položte a potom mu šibalovi dobře zaplatte! (Čerti ho odnesou vpravo a vyplácejí. Krejčík běduje: Jejejeje, to to bolí.) Tak jen vyplácejte dobře: eť, keť, hárum, mik, mik, mik, Teď ho pusťte zase, šibala.

Krejčík (utíká přes scénu vlevo): Jejejeje, to to bolí, ti mi dali.

Starý čert: Zaplatili jsme ti, šibale! – Hloupý krejčík a chce dělat doktora. Myslí asi, že když se to podařilo Honzovi, že se mu to také povede. Ale abych nezapomněl, (volá) Chlupáči! (Vejde.) Půjdeš se mnou do vesnice k panu doktorovi Honzovi. Vydáme se při měsíční noci. Zlato musí Honza vrátit. Nebude-li chtít, tak mu zahrajeme na záda.

První čert: Myslíš, kamaráde, že my spolu na to stačíme?

Starý čert: Sám se budu nejdřív s Honzou měřit. Ty se zatím schováš za dveřmi. Potom, až se budu s Honzou prát, ty skočíš na něho zezadu a tak ho snadno srazíme k zemi.

První čert: Jejejeje, to se na tu švandu těším. Já se budu učit skákat celý týden, abych to snad nezkažil.

Starý čert: Můžeš zase jít. Přichází sem někdo na návštěvu. (Čert první odejde vpravo.)

Výstup 3.
Fajšl a starý čert.

Fajšl (vejde): Má úcta, pane čerte! Myslím, že jsem dobře trefil k nemocnému panu knížeti.

Starý čert: Ano, kníže pán nám stůně.

Fajšl: Ale ajvaj, to je snadná pomoc, když je dobrý doktor. Já jsem doktor, slavný doktor, já jsem všude znám. Já víc umím než ti druzí, já tomu také víc rozumím. Já léčím moc dobře všechno, všechno, každou nemoc; a peněz nechci ani tak moc jako ti druzí. Já mám lepší zboží a lacinější. Stačí mi za poradu jen pytlíček dukátů.

Starý čert: Tak už je tu zase jeden. Vida, to už je dnes třetí.

Fajšl: Ale já jsem moudřejší a lacinější než ten druhý.

Starý čert: Tebe také láká asi zlato.

Fajšl: Já mám peníze tuze rád, vzácný pane.

Starý čert (volá): Hola, braši, tak mu také zaplatte! (Čerti vletí, vezmou ho a vpravo ho vyplácejí.)

Fajšl (v zákulisí běduje): Ajvaj, ajvaj, to to bolí.

Starý čert (počítá obrácen vpravo): Eť, keť, hárum, mik, mik, mik. – Teď ho pustte, už má zaplacen dost.

Fajšl (utíká vlevo před scénou): Ajvaj, ajvaj, ti mi dali!

Starý čert (volá): Chlupáči!

První čert (přiskáče): Už jsem tady.

Starý čert: Jak to chodíš, hlupáku.

První čert: Já se učím skákat na Honzu.

Starý čert: Ale skáčeš jako kozel u plotu.

První čert: Já to ještě dobře neumím, ale já se brzy naučím.

Starý čert: Jdi a zavři bránu, aby sem už nikdo nemohl. Tohle by nám přišlo draho. Celou rákosku bychom si roztřískali o ty šibaly.

První čert: (odskáče)

(Opona padá.)

IV. JEDNÁNÍ

Ve světnici

(Máma s Honzou na scéně. Vpravo připrav Kašpárka a dva čerty. Pro Honzu vlevo hůl a pro mámu džbánček s vodou.)

Výstup 1.
Máma s Honzou

Máma: Ale víš, Honzíčku, měl bys býti šetrnější. Peníze rozdáváš plnou hrstí a naposledy zapomeneš na sebe.

Honza: Však mi ještě hodně zbude. A co rozdám sousedům, Pánbůh nám to nahradí. Zaplatíme dluhy, kousek polí přikoupíme, opravíme chalupu a více potřebovati nebudeme. Zaháleti nebudu. Pánem nechci býti; také bych to ani nedoved.

Máma: Ale v pekle jsi to dovedl. Tam jsi dělal pána.

Honza: Nu ju, ale dalo mi to práci, bych se nepoděkl. Ale ti dva čerti, mámo, byli hlupáci. Ty by mohl ošidit každý kluk.

Máma: A jací jsou, prosím tě, ti opravdoví čerti?

Honza: Celí černí, chlupatí, mají jedno kopyto a na hlavě růžky jako volíci. Zrovna takoví jsou, jako mají u nás v pimprlatech. Strach z nich nejde vůbec žádný; spíše by se člověk usmál, když je spatří.

Máma: Jenom když to dobře skončilo.

Honza: O to se přičinil Kašpárek. Já bych to byl nedovedl.

Máma: To je šidlo, to já říkám, ten by měl být někde ministrem. Škoda, že se s tebou nevrátil.

Honza: Hodný kus šel se mnou lesem, ale potom najednou si vzpomněl, že se musí ještě někam podívat. Všechno moje domlouvání bylo marné. Obrátil se a jako zajíc někam utíkal.

Máma: Aby ho tak čerti někde chytili.

Výstup 2.
Kašpárek a předešlí.

Kašpárek (vejde): Pánbůh dobrý večer!

Máma: I vítám tě, Kašpárku! A děkuji ti ještě jednou za sebe i za Honzu. Ale měl jsi přijít dříve, abych mohla připravit hostinu.

Kašpárek: Nemohl jsem přijít s Honzou. Měl jsem ještě někde něco na práci.

Honza: Nu, a kde jsi vlastně byl?

Kašpárek: Byl jsem ještě jednou v pekle.

Máma: To jsi toho neměl ještě dost?

Kašpárek: Já jsem se tam schoval jen za bránou. Ale oči jsem měl jako na stopkách, abych všechno pozoroval, co se v pekle bude dít.

Honza: Nu, a co jsi viděl?

Kašpárek: Velkou komedii s krejčíkem a s Fajšlem.

Honza: Ti tam přišli po nás?

Máma: Já věděla, že tam ti dva také půjdou dělat doktory. Ti dva šli by pro peníze mezi čerty třeba o půlnoci.

Kašpárek: Ale také dostali.

Máma: Bylo toho hodně?

Kašpárek: Každý dostal jenom pět a dvacet a přilepili jim je na záda.

Honza (se směje): No, tohle se povedlo. Ale Fajšla si tam měli nechat, aby neokrádal sousedy.

Kašpárek: Však on peklu neujde. Teď se s ním nemohli zdržovat, protože se ten starý čert chystá na Honzu. Smlouvali se, že si přijdou pro to naše zlato při prvním úplňku zvečera.

Máma: To abych si na ně připravila hromničku.

Honza: Já jim srovnám, mámo, záda i bez hromničky.

Kašpárek: My to, Honzo, dohrajeme jinak. Ty s tetou se schováš tamhle za ty dveře a já půjdu mezi čerty sám.

Máma: A co budeš s nimi dělat?

Kašpárek: Budeme se bavit, teta. Až je hodně dopálím, poběžíme kolem chalupy. Zahraji si s nimi na honěnou. Vy však honem vezmete nádobku se svčcenou vodou a pokropíte ve světnici trochu podlahu. Jak se potom čerti za mnou poženou, přes svčcenou vodu klopýtnou a natáhnou se jako polena. Nu, a potom dohrajeme dnešní komedii zvesela.

Máma: Já vychrstnu na podlahu plný džbáněk té svčcené vody.

Honza: Ale ty máš nápady! Kde je stále bereš?

Kašpárek: To víš, ty se v apatyce nekoupí. Ty se musí rodit v hlavě. Ale teď už pojďme! Čerti tu mohou být každou chvíli. (Odejdou vlevo; máma dostane džbáněček, Honza hůl.)

Bije 10 hodin

Výstup 3.
Čerti a předešlí

Starý čert (vejde hřmotně zprava): Aha, Honza není ještě doma. Nu, neškodí, počkáme si na doktora. (Volá.) Pojď sem také, Chlupáči!

Čert (přiskáče): Už – tu – jsem.

Starý čert: Jak to zase chodíš, blázne?

Čert: Já se přece učím, bratříčku, abych dobře skočil na Honzu.

Kašpárek (vejde): Až se tomu naučíš, tak se zase můžeš učit bučet. Bude z tebe potom pěkný bulíček.

Čert: Jejejeje, to je on. Ten byl u nás s panem doktorem.

Kašpárek: Vidíš, čerte, paměť ještě máš, ale rozumu už málo.

Starý čert: Kde je Honza, kluku?

Kašpárek: Dělá si tam venku na vás hůl. Mně udělá také jednu.

Starý čert: Na nás?

Kašpárek: Na mne přece ne. Chce vám změřit záda, já mu budu ovšem pomáhat.

Čert: Mám na něho skočit, bratříčku?

Kašpárek: Jen dej pozor, abych neskočil já na tebe.

Starý čert: Mlč už, kluku, nebo ti dám jednu.

Kašpárek: Já bych ti dal za ni dvě.

Starý čert: Já tě chytanu, škvrně!

Kašpárek: Víš, co tedy? Zahrajeme si na honičku. Chyťte mě oba. Poběžíme kolem chalupy. (Uteče vlevo a přendá se vpravo.)

Starý čert: Honem za ním, ať nám neuteče. Než se vrátí Honza, vyplatíme zatím kluka. (Utíkají vlevo a přendají se vpravo.)

Máma (rychle vejde): Honem s tou svěcenou vodou. (Kropí.) Tak, vylila jsem plný džbán. (Odejde.)

Honza (vběhne zprava a vlevo ven): Nu tak, čerti, Honzu už tu máte.

Kašpárek (se vrátí): Jen jim, Honzo, dobře zaplat' za tu návštěvu. Já jim také přidám. (Vyplácí.)

Starý čert: Achich, achich, Honzo, pust' nás, Honzíčku!

Kašpárek: Proč jste přišli, kominíci?

Starý čert: Pro to naše zlato.

Honza: Já vám zlato neukradl. Čerti mi je sami dali a do toho mi pranic není, že tam máte hlupáky. Zlato je teď mé. Ale to vám říkám, přijdete-li ještě jednou –

Starý čert: Nenenene, my už víckrát nepřijdeme Honzíčku!

Kašpárek: My bychom z vás udělali kašičku.

Honza: Pomoz mi je zvednout, Kašpárku! S té svěcené vody sami vstáti nemohou. (Zvedá je.)

Kašpárek (je zvedá): Vzhůru tedy, kominíci, a pospěšte honem do pekla nebo by vás teta ještě jako husy upekla.

(Čerti odletí.)

Máma (vejde): Zaplat' Pánbůh, že jsme se jich zbavili.

Kašpárek: Když je dobrý nápad, tak se všechno podaří.

Máma: Jenom aby se snad ještě jednou nevrátili.

Honza: Ti sem vícekrát nepřijdou.

Kašpárek: Doktor Honza jim dal dobré pomazání.

(Opona spadne.)

Zdroj: SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Honza doktorem*. Praha: Kočí, 1925, 22 s.

Příloha č. 13 Přepis alegorické loutkové hry Bohumila Schweigstill

- *Proti draku*

OSOBY:

Máma

Jurka, její syn

Dráb Josífek

Stařec

Víla

Dítě

Soused

Drak

I. a III. dějství ve venkovské světnici, II. v háji

POZNÁMKY:

Máma – prostá stařenka zlatého srdce. Chvěje se bázní o dítě. V dějství třetím přechází hlas ze stísněné nálady k záchvěvům radostnějším a končí vroucím, věšteckým zahrocením.

Jurka – její syn, statný šohaj, upřímný hoch, k činům odhodlaný, nesmlouvavý. Mluví prostě, ale přesvědčivě. V závěru hry hlas nabude sytého, zvučného přednesu.

Dráb – mluví nadutě, hlasem hrubším.

Stařec – má hlas stářím poněkud zastřený.

Víla – krásný, pohádkový zjev; mluví zvučným, krásně modulovaným hlasem, plným pravdy a přesvědčení.

Dítě – hoch nebo dívka. – Řeč má dětsky prostou, plnou soucitu.

Soused – mluví prostým, ale zvučnějším hlasem, poněkud rozechvěným.

Výprava a různé pokyny:

I. a III: jednání: venkovská světnice, vlevo skříň, stůl a židle, vpravo kamna s lavicí, na níž sedí máma, Jurka sedí u ní na nižší stoličce. Podobně i ve III. dějství s dítětem. Když zahoří červánky, klesá máma vpravo, aby byla scéna volna pro druhé loutky.

II. jednání: sešeřený pohádkový háj nebo les s několika balvany. Jurka sedí při zadní dekoraci na pařezu, pravou sevřenou rukou má provlečenou nit, jež upevněna je na větším balvanu, zrobeném z lepenky. Balvan leží vedle vpravo, nit má nahoře v ruce loutkoherec. Jurka potom balvan zvedá a staví se proti draku, který naň doráží. Jurka ho udeří balvanem, drak couvá, ale hned se vrhá znovu na Jurku, jemuž balvan padá z rukou. Jurka klesá na kolena. Šikmým pohybem zleva snáší se víla, která dotekem svým draka zabíjí. Ten se svalí. Účelně pod břichem připevněnou nití zvrátí jej loutkoherec poněkud vpřed, aby uvolnil scénu. Drak může mít v hubě červenou žárovku, jež se zhasne, když se drak svalí.

Při zápasu s drakem zní v dáli velebné zvuky marseillaisy; závěr jednání III. vystupňuje se akordy hymny: Hej, Slované!

I. JEDNÁNÍ

Venkovská světnice. Vpravo u kamen na lavici (židli) sedí máma; Jurka u ní na stoličce nižší.
(Vlevo připrav drába)

Výstup 1.
Máma a Jurka

Jurka: Proč jste, mámo, zase tolik smutna? Jaká starost tíží zase vaši duši?

Máma: O tebe jsem, hochu, v strachu. Divné zvěsti dědinami letí. Černý dravec, který usadil se v hradě nad tím naším svatým krajem, křídly svými zase o zem bije, prahne zase po mladé krvi.

Jurka: Vím to, mámo, jeho divý skřek jsem také slyšel.

Máma: Víš to tedy, dítě drahé, co na tebe čeká?

Jurka: Víím to, mámo. Krví máme platit tomu dravci, když už jeho panstvo, jeho drábi všechno nám tu za ta léta vzali. Co jsme měli, musili jsme dáti. Ale abych krev svou a svůj život ještě dravci dával, na to, věru nemám chuti.

Máma: A co by sis, hochu, počal, až tě svojí mocí pod svůj prapor zavolají?

Jurka: Raděj v cizinu se pustím ze své domoviny.

Máma: Myslíš, že jinde je lépe?

Jurka: Však jsem slýchal, mámo, že prý v kraji světa, kam se slunce večer kloní, volní prý jsou lidé jako ptáci v poli.

Máma: Také o tom, hochu, slýchala jsem často, že tam v dáli volní prý jsou a svobodní všichni. Pány prý jsou ve svém vlastním domě.

Jurka (vstane): Volnost se tam tedy asi rodí –

Máma: – A svoboda také.

Jurka: A kde volnost a svoboda, tam se mámo, rodí také síla, a tam půjdu pro ni. Snad se v krev mou do žil vleje; a budu-li jako lev mít sílu, myslím, že mi stačí, abych okovy moh' rozbit, jež nám tady dali.

Máma: Počkej, synu! Nesmíš o tom blouznit, jakobys už sokolem byl volným. Ještě jsou tu drábi; a ti jejich páni, myslím, že sem zrovna jednoho z nich posílají. (Vstane.) Teď se mihl kolem oken, do dveří už míří. (Jde ke dveřím.)

Výstup 2.

Dráb, máma, Jurka

Dráb (vejde): Z cé–ká úřadu mě sem k vám posílají.

Máma: A co pak si zase přejí?

Dráb: Naše panstvo v hradě nepřeje si, my jen vždycky poroučíme, abychom si dobře rozuměli.

Máma: Nu, a co pak tedy poroučejí mocní páni?

Dráb: Máte syna –

Jurka: (postoupí vpřed) Tady stojí, nemá strachu.

Dráb: Však tě naučí tam páni více hrbít hřbet a sklonit šjí, až ti dají chomout.

Jurka: Záda moje, ta jsou příliš rovná; a ten chomout, ten ať dají jiným.

Dráb: To jsou příliš bohopusté řeči.

Jurka: To jsou řeči, činy teprv přijdou; však je uvidíte. Panstvo vaše ucítí je také. – Ale abych nezdržoval vás tu příliš, tedy povídejte, co mi páni chtějí.

Máma: Mladý je a nezkušený, nesmíte to doopravdy brát.

Dráb: Takhle mluvivali také jiní, ale všichni ztichli, když jsme v hradě sestavovali regimenty.

Jurka: Ztichli, protože jste proti všemu právu svojí zvůli vládli.

Máma: Ale, hochu, umlč a umoudři se trochu!

Jurka: Zuby tedy sevru, ruce stisknu v pěsti.

Dráb: Jak tam v knihách máme psáno, syn váš, matko, dospěl věku, kdy se pod prapor má stavět mocných pánů z hradu.

Jurka: V okovech mám jít pod ten černožlutý hadr?

Máma: Zadrž, Jurko! Probůh, což jsi ztratil rozum? Táta pod ním také sloužil, bratři tvoji taky.

Jurka: Víím to dobře. Celá pokolení halila se v jeho chmurné stíny. Krví svojí zalévali smutnou jeho slávu.

Dráb: No tak vidíš. Druzí krev svou dali, ale ty jen poneseš ten prapor; urostlý jsi na to jako jedle v lese.

Jurka: Že ponese prapor? – Možná tedy, ale jiný. A kdyby to bylo nad mou sílu, raději kdes padnu.

Dráb: Ale, ale, hochu! Vždyť já také v mládí ledaco jsem slýchal. Ale potom přišel rozum, a teď s hrdostí to říkám, že jsem sloužil pánu z hradu.

Máma: A prý metály jste dostal?

Dráb: Dostal, dostal –

Máma: Zapomněl jste si je dneska asi doma?

Jurka: Však je známe všechny.

Dráb: Jeden, ten jsem dostal – – no, teď nemohu hned na to vzpomenouti.

Jurka: Pomohu vám tedy, Josífku. Ten první vám dali za to, že jste dobře vařil polívku.

Dráb: Žádné žerty, hochu! – Druhý, ten jsem dostal v Natálii –

Jurka: (vpadne) – A ten třetí v patálii za to, že jste uměl dobře kořaličku pít.

Dráb: Protože jsem se neuměl bát, připal mi jej sám jenerál na kabát. – A ty, budeš-li se držet, dostaneš snad metál taky.

Jurka: Bude-li kvést hloupost v mojí hlavě, dostanu jich celou řadu, protože jen podle toho císařské prý rostly metály.

Dráb: No, no, no, no. Uvidíme brzy, jak se budeš držet. Teď jen nezapomeň, abys přišel včas. S námi na ouřadech nejsou žerty. – Mějte se tu dobře! – (Odchází vlevo.)

Máma: S pánem bohem jděte!

Jurka: Myslím, mámo, že by měl spíš jít s čertem jako všechno jeho černožluté panstvo.

Máma: Nerouhej se, hochu, a svá slova dobře vždycky rozvaž, nebo uvrhnou tě ještě do žaláře.

Jurka: V tomhle se ti páni v hradě vyznají. Ale o mne, mámo, buďte beze strachu!

Máma: Úzkostí o tebe budu mřít.

Jurka: Už jsem řekl, že odejdu daleko tam v cizí volné kraje; tam kde vládne svoboda, z níž rodí se odvaha a síla.

Máma: A víc mámy, ani domova už neuzříš.

Jurka: Uvidím vás zase i svůj domov, ale jiný, svobodný a volný.

Máma: Dej Bůh, hochu, abys pravdu mluvil, aby zhynul dravec, který drápy svoje zařal v naše maso, který naší krvi sílí.

Jurka: Víru mám i odhodlání, že ho skolím, až budu mít jako obr v žilách sílu.

Máma: Do světa chceš mermo pro ni jít?

Jurka: Ano, mámo, půjdu, jak jsem pravil. Půjdu tam v tu stranu, kam se slunce večer kloní.

Máma: Něco na cestu ti tedy připravím a požehnání k tomu přidám. – A víš, hochu, denně budu hledět v cestu za tebou. Pokud slunce při západu zlatem bude hořet, to mi bude znamením, že do žití tvého, do tvé cesty nese světlo.

Jurka: A mne vzpomínka zas na vás bude sílit v každý čas. – Ale kdyby tam snad krev má tryskla v nějakém snad boji s lítou saní, jež do světla vyšla za kořistí svou, ať večerní rudé červánky vám poslední můj pozdrav nesou do dálky.

Opona padá

II. JEDNÁNÍ

Sešeřený háj. Jurka sedí na pařezu. Zprava vejde stařec a vletí drak. Zleva snáší se víla.

Výstup 1.

Jurka

Jurka: Marně jsem už prošel pole, lesy, stráně, dědiny i města. – Cesta moje dosud marná. Slunce zapadá zas v rodném kraji, moji domovinu v dálce zlatí, pozdrav mámy v cizí kraj mi nese, a můj k mámě zase domů letí.

Výstup 2.

Stařec, Jurka

Stařec (vejde): Blouzníš tady, hochu nerozumný, místo abys spásy hledal v dáli. – Utec, hochu, prchni z toho kraje, nebo bude pozdě na spásu svou myslit, až krev z těla potůčkem zde půdu bude smáčet.

Jurka: (vstane) Na útek se dáti odtud, z téhle země, do níž svobodu a volnost šel jsem hledat?

Stařec: Pozdě přišels. Svobodu a volnost rve tu divý soused; drakem v kraji lítá, volnost trhá, sílu rdousí, pochodní si rudou našich domů v cestu svítí. – Spásu hledej, nežli bude pozdě!

Jurka: Nebojím se, právo na mé stráně.

Stařec: To ti nepomůže. Naše děti krev svou v boji marně dosud proti draku cedí.

Jurka: Proto tady v celém kraji smutek leží? Teď už chápu, proč ty vaše háje jsou tak smutné; proč i ptáci u vás oněměli.

Stařec: Oněměly háje, celé kraje, dědiny i města; jenom z dáli bouře hlas se nese, kde se proti nepříteli naše děti v zápas staví. – Krev tam jejich teče, potoky a řeky rudě barví. Draků celá hejna v kraj náš svatý letí. – Utec, nežli bude pozdě! Drak tu může být každou chvíli. –

Jurka: Do světa jsem vyšel hledat sílu. Dosud však jsem marně hledal; ale tu svou, kterou v žilách z domova si nesu, s vaším nepřítelem, třeba s drakem změřím.

Stařec: Čím se budeš, hochu, bránit? Šípů ocelových nemáš, také luk ti schází.

Jurka: Balvanů tu leží dosti; a co na síle mi bude scházet, vyrovná snad svaté právo.

Stařec: Bůh ti žehnej za to. Z mého těla prchla sice stářím všechna síla; ale v boji tvém chci u tebe tu stát, kdyby krev snad vytryskla, abych ránu mohl aspoň obvázat.

(Stařec odstupí vlevo. Slyšet vzdálené hučení. Jurka zvedne balvan a obrátí se vpravo)

Jurka: Drak už letí – letí – hu, jak šeredný je. – Nuže tedy, pro svůj domov, pro tu cizí zemi a pro volnost její.

(Drak vletí, Jurka udeří jej balvanem, drak couvá a hned doráží na J. znovu. Jurka úder opakuje.)

Jurka: Marna moje síla. – Bože, pomoc!

(Klesá na kolena)

Stařec: Probůh, hoch už klesá, nikde pomoc, nikde spása.

Výstup 3.

Víla, Jurka

Víla (snese se): Na pomoc mu spějí. (Staví se proti draku, který couvne. Dotýká se ho rukou a drak klesá.) Zhyň, obludo, která krví lidstva sílila jsi věky.

Jurka (klečí): Bez pomoci tvojí byl bych zhynul v boji.

Víla: A bez tvého boje byl by drak ten rdousil kraj náš svými spáry.

Jurka (vstane): Kdo jsi, paní mocná, která draky bije rukou jemnou jako tvrdou dlaní?

Víla: Kdo jsem, ptáš se, hochu smělý? – Víla této země a bohyně její: – volnost, svoboda a její všechna síla.

Jurka: Paní krásná, paní mocná, touho mého žití, podaruj mne svými dary, pro něž do světa jsem vyšel.

Víla: Nač jich potřebuješ? Snad jsi v světě volný, svobodný a zdá se také dosti silný?

Jurka: Volnost moje i ta síla ceny pro mne nemá, když můj domov úpí v moci dravce, šeredného dvouhlavého orla. – Domov spoutal, krví naší sílí. (Kleká.) Podaruj mne dary svými, pro můj domov, pro vlast moji. Chceme u nás také býti volní, potřebujem k tomu jenom síly. Okovy chcem rozbít, jimiž spoutal nás všechny.

Víla: Sílu lví tam u vás máte. Jenom s důvěrou v ní v domov svůj se navrať. V zápas až se s dravcem doma pustíš nebo s jeho dráby, se vzpomínkou na mne ať tvá síla vzroste, ať vykoná divy. (Klade mu ruce na hlavu.) – Domov na tě toužebně už čeká. Vrať se domů jako sokol bílý! Jako rytíř světlý nad krajem se vznes, a své domovině volnost od nás, svobodu a sílu tedy nes! (Vznese se a zmizí.)

Opona padá.

III. JEDNÁNÍ

Venkovská světnice z I. dějství. Vpravo u kamen sedí máma
(Vlevo připrav dítě, souseda a Jurku)

Výstup 1.

Dítě a máma

Dítě (vchází a přisedne k mámě)

Máma: Ty jdeš k bábě, moje zlato?

Dítě: Aby nebylo vám tolik smutno, budu tady s vámi, babičko, než se Jurka vrátí.

Máma: Snad se ho už ani nedočkáme. Už tak dlouho tomu, co opustil domov, chalupu i mámu, a zprávy o něm dosud žádné. Ale slunce na západě vždycky jasně plálo, svítilo mu v cestu.

Dítě: A proč Jurka šel do světa? Proč nezůstal doma?

Máma: Těžko ti to, dítě, říci. Nevím, věru, jak to povědět. Ale pohádku přec o tom černém ptáku všechny děti znáte.

Dítě: O tom dravci, vidíte, který usadil se v hradě tam nad naším krajem?

Máma: Usadil se pták ten v hradě s čeládkou svou cizí. Domovinu naší spoutal, drápy drží ji jak v kleštích. Pozvednout se nikdo nesmí, jasným zrakem nemůže tu nikdo vzhlednout k svému nebi, k modré nebes báni.

Dítě: Dvě hlavy má, vidíte? Ze zobáku krev mu pořád kape.

Máma: Krví lidu žízeň hasí, krví naší sílí. – A do hradu k tomu dravci Jurku zavolali, aby jim tam sloužil, aby ho tam zotročili. Ale Jurka do světa jim utek', aby našel sílu. Až ji bude míti, domů prý se vrátí a s tím dravcem černým v zápas veliký se pustí.

Dítě: Už se těším, babičko má drahá, až váš Jurka toho dravce zhubí.

Máma: Bůh mu žehnej, dej mu hodně odvahy a síly. Dej mu do budoucna volné vlasti hodně víry, aby dravce zhubil. – Ale co to? (Vstane.) Slunce jasně zapadalo a teď červánky tak rudě na obloze zazářily, jakoby krev rozlil po krajině. (Rudé světlo.)

Dítě: To snad někde hoří?

Máma (klesá s výkřikem): Bože, Jurkova krev teče – –

Dítě: Pro souseda, babičko, vám dojdou, aby k vám hned přišel. (Odběhne vlevo, chvíli ticho.)
Máma (jako ze sna): Jurkova – krev – někde – teče.

Výstup 2.

Soused a máma.

Soused (vběhne): Radostnou vám nesu zprávu. Vstaňte, sedněte si! (Pomáhá jí.)

Máma (vstává): Jurkovi krev teče; kdo pak jeho ránu zaváže?

Soused: Nebědujte, už je dobře. Krev mu sice z těla tryskla, ale život zůstal v těle.

Máma: Co se tedy stalo? Vypravujte?

Soused: V oblacích se přenesl odněkud tam z dále rytíř světlý, bílý sokol, v haleně jen prosté, ale sílu obra měl a šípy ocelové a zamířil přímo k hradu, kde ten černý pták a jeho cizí panská rota sídlí. Potom rozpoutal se pode hradem zápas krutý, ale vyšel z něho jako vítěz rytíř, který našel zemi volnost přinesl. – A ten rytíř, sokol bílý, to je Jurka, syn váš a hrdina, který volnost svojí země krví svojí kropil.

Výstup 3.

Jurka a předešlí.

Jurka (vchází): Mámo zlatá, svobodní jsme, dravce už jsem zhubil.

Máma: Hochu drahý, není to jen pohádka?

Jurka: Ba ne, mámo. Od západu přiletěl jsem sice v bílém mraku jako v pohádce jen bývá, zrovna v pravou chvíli, když se dravec chystal zhubit celý kraj náš milý. V zápas vyzval jsem ho i tu jeho cizí panskou rotu, která dravci v jeho zhoubě pomáhala, která rdousit nás tu dobře znala. Boj byl, matičko má, lýtý.

Máma: Sám jsi toho dravce zhubil?

Jurka: Už jsem skoro klesal. Dravci vzrostly zas dvě hlavy, když jsem jedny srazil. Krev už tekla z mojí rány.

Máma: Už vím, hochu, to po celičkém kraji rozlily se krvavé ty červánky.

Jurka: Potom bratři moji, kteří v hradě v poutech byli, o skaliny rozbili je tvrdé a ku pomoci spěli. Dravce zhubili jsme spolu. Černá krev se vyvalila z těla jeho a se žlutou, jedovatou slinou v kaluž se tam slila.

Máma: Kde jsi nabral, hochu, tolik síly?

Jurka: V světě, mámo, v dálce na západě. Paní jasná, která volnost, svobodu a sílu nesla, dotekla se mojí hlavy. Její síla moje vzrostla, a když s dravcem zápasil jsem, vzpomínal jsem na ni. Teď jsme, matičko má, volní a už budem vždycky.

Máma: Vykvetla nám volnost z krve našich dětí. Buďtež požehnání, hrdinové všichni!

Opona spadne.

Zdroj: SCHWEIGSTILL, Bohumil. *Proti draku*. Praha: Kočí, 1920, 22 s.